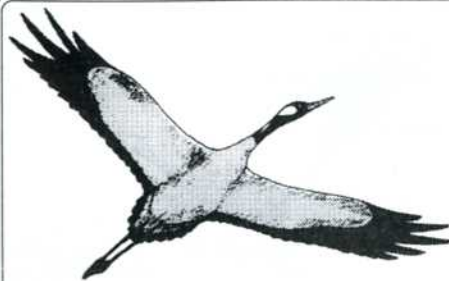

Hösfärger

Foto: Sören Stenberg

Fåglar i Leksand

En tidskrift från Leksands fågelklubb
1998 Nr 3-4

Redaktionen

Ansvarig utgivare

Redaktör/ Layout

Anders Hans 0247- 233 34
Hjulbäck 419
793 97 Siljansnäs
birder@bigfoot.com

Redaktion

Staffan Lind 0247- 348 66
Bogdan Persson 0247- 154 76
Staffan Müller 0247- 611 06

Adressändringar

Henry Pollack 0247- 409 64
Klockarvägen 4
790 30 Insjön

Utgivning och medlemskap

Tidskriften utges av Leksands fågelklubb och utkommer med 4 nummer per år.

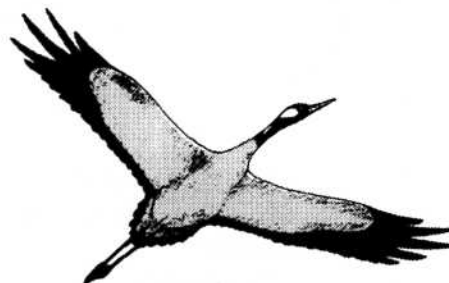
Medlemmar erhåller tidningen utan extra kostnad.

Medlemskap i Leksands fågelklubb kostar 100 kr/år. Familjemedlemmar och ungdomar (20 år eller yngre) betalar 30 kr/år

Avgiften sätts in på Pg. 438 26 34- 6 eller Bg. 456- 4373 c/o Leksands fågelklubb.

ISSN: 1402-5523

Omslag: Buskskvätta (*Saxicola rubetra*)

Innehåll

3. Ledare.
4. Historien bakom bilden.
5. ÖRN-72 & Leksands fågelklubb.
6. Fåglarnas kläder.
9. Året vid Limsjön.
12. Lifvet och Foglarna.
13. C2- En återvändare.
16. Fågelobservationer i Leksands kommun 1997.
19. Fågelklubbens storholksprojekt 1988- 1998.
22. Karlsöarna- Sveriges fågelberg.
24. 5 frågor.
27. Skådarens hjälpmedel- Optik.
31. Leksands fågelklubb.

Foto: Bogdan Persson

Ledare

Anders Hans

"Solen stod högt på den azurblå himlen. Skogens höstfärger var röda och gula blandat med granarnas eviga grönska.

Den unga örnen gled på de ljumma luftströmmarna som bildats på Förbergets sydsluttning och nu bar den stora fågeln med lätthet. Framför låg en blå safir och glittrade. Safiren heter Siljan och bildades av ett meteoritnedslag för tusentals år sedan. Vid klart väder, som nu, kunde örnen se hela Siljansringens konturer som för evigt ligger innejslat i det vackra landskapet.

Örnen cirklade högre och högre i det azurblå frihetsshavet, kände luften kittla i vingarnas fjädrar samtidigt som allt minskade i storlek långt där nere.

Det trygga boträdet har nu lämnats för gott som ett första steg på denna odysseé mot nya jaktmarker."

Visst har vi väl alla någon gång avundats fåglarna deras flygförmåga? Jag tror att det delvis därför man är så fascinerad av dem. Nu när vintern är här och fågelbordet har kommit fram, skulle man kunna tillbringa timmar sittandes i köket och bara titta på när de äter.

Varför går man inte in på en restaurang och sätter sig att stirra på andra människor när de äter?

Nej, något speciellt är det med våra flygga vänner...

Anders Hans

Historien bakom bilden

En bild säger mer än tusen ord, sägs det. Det må vara sant, men ofta avslöjar inte bilden omständigheterna under vilka bilden är tagen. Inte sällan döljer sej en spännande upplevelse eller händelse bakom bilden. Följetången som startar i och med detta nummer, tar upp sådana bilder där historien bakom, nästan har mer att berätta än själva bilden. Först ut är Sören Stenberg:

När man är ute mycket i naturen, så får man uppleva många trevliga händelser. Vid en by här i Leksand, hade jag under flera år ett fågelbord. Förutom fågelfrön, hade jag ibland med mig matrester, den här morgonen pizzabitar. Dem lade jag uppe på fröautomaten.

Väl inne i min lilla fotokoja, kom det många mesar, nötväcka, gulspurv och nötskrika. Sedan förut hade jag lagt ut lite kött på marken. En duvhök kom och började äta på köttet i solen och jag fick några bra vinterbilder på höken.

Småfågla brydde sej inte om rov-

fågeln. Den tar normalt inte småfåglar och kan inte ta dem om de är beredda.

Efter en stund kom ett ensamt rådjur gående i skogen och när rådjuret var cirka 15 m ifrån höken, tittade de på varandra någon sekund, varefter rådjuret fortsatte sin vandring!

Kort därefter flög duvhöken upp och landade på fröautomaten, bland pizzabitarna. Skulle den äta pizza? Svar: nej, men en trevlig händelse var det. Jag tog kort på höken, men den satt så nära att bara halva fågeln kom med!

"Pizzahöken" (*Accipiter gentilis*)

Foto: Sören Stenberg

ÖRN-72 & Leksands Fågelklubb

Bogdan Persson

Samarbetet med ÖRN-72 som har tagit fart under de senaste åren, har resulterat i att örnutfodringen i Leksand numera sköts gemensamt av de två naturvårdande föreningarna.

Vi i Leksand kommer även fortsättningsvis att göra jobbet, medan ÖRN-72 kommer att stå för den ekonomiska biten.

Initiativ till samarbete har även tagits med Falu Fågelklubb som efter ett års avbrott, återigen kör igång örnutfodringen. Samarbetet kommer att innebära gemensamma kötttransporter från Farmek i Uppsala (dit vi numera är hänvisade till). I Falun har de tillgång till egen lastbil. Vi hoppas på så sätt slippa köttleveransproblemen som vi haft den förra, struliga vintern.

Du som är intresserad av verksamheten är välkommen med i ÖRN-72.

Samtidigt som du stödjer den nordiska örnstammen, får du den mycket läsvärda tidskriften KUNGSÖRNEN som ges ut en gång om året (november).

Medlem (örnfadder) blir man genom att sätta in 100:- på postgirot 833672-9. Märk talongen "Örnfadder".

Du kan även fortsättningsvis stödja örnutfodringen genom bidrag till Leksands Fågelklubb, när du betalar din medlemsavgift.

Kungsrörn på åtel (*Aquila chrysaetos*)

Foto: Anders Hans

Fåglarnas kläder

Staffan Lind

Förutom näbben och delar av benen är hela fågelkroppen täckt av olika slags fjädrar. Det är fjäderdräkten vi ser när vi tittar på en fågel. Tack vare fjädrarnas varierande form, storlek och färg kan en oerhörd mångfald av arter få ett specifikt utseende med hjälp av fågelkroppens grundform och fjäderbeklädnad.

Fågel fjädrar består av ett äggviteämne, keratin, samma ämne som hår och naglar är gjorda av.

Varje fjäder sitter fast i ett litet säckformat skinnfack på fågelkroppen.

I detta fack sitter spolen som utgör det runda skaftet längst ner på fjädern. Denna spole övergår till ett långsträckt skaft som är fjäderns stomme.

På skaftet sitter det två fan, själva fjäderytan, ett på varje sida om skaftet.

Fanen består av en mängd små strålar, nästan som små raka trådar som sitter snett uppåt/utåt från skaftet.

På dessa strålar sitter det i sin tur ännu mindre trådar, så kallade bistrålar med små hakar på. Det är dessa små hakar som gör att strålarna hakar samman med varandra likt ett kardborreband.

Alla dessa strålar bildar släta, välformade ytor, fan, på skaftet.

Flera utformingar

Det finns två huvudtyper av fjädrar, dels konturfjädrar som utgör de stora fjädrarna såsom vingpennor, stjärtpennor samt de stora ving- och stjärttäckarna.

Den andra typen av fjädrar är dun, de saknar hakarna på bistrålarna och bildar därmed inga sammanhängande fan på

skaftets sidor. Dunen som därmed blir yvigare och luftigare än konturfjädrarna sitter på i stort sett hela kroppen och är en viktig del av en fågels beklädnad.

Olika ändamål

Fjäderdräkten har många uppgifter hos en fågel, den ska vara anpassad till artens levnadsförhållanden och ge den de bästa förutsättningarna att klara av dess behov.

Långflyttning, segling, snabbhet, simning, dykning eller smidighet, alla behov kräver en välanpassad fjäderdräkt.

Fjädrarna jämnar inte bara ut fågelkroppen och gör den strömlinjeformad för bästa flygförmåga, de ger även kamuflage och färgprakt. Dunen är även starkt värmeisolerande och vattenavvisande.

Många sorter

De enskilda fjädrarna är utformade på olika sätt beroende på var på fågelkroppen de sitter samt vilken funktion de har.

Ytterst på vingarna sitter handpennorna, hp, som är långa och smala.

Mellan dem och kroppen sitter en rad armpennor, ap, som är kortare och svagt

böjda. Tillsammans bildar dessa två fjädertyper själva vingytan.

Mellan fjädrarnas spolar som sitter fast i vingen bildas det små hålrum som måste täppas till. På vingens översida täcks dessa hål av de övre vingsäckarna, övt, och på undersidan av de undre vingsäckarna, uvt.

På fågelns översida finns dels huvudets och halsens små fjädrar och dun samt ryggfjädrarna som sitter på ryggen, mellan vingarna.

Fågelns undersida utgörs av halsfjädrar, bröstfjädrar och bukfjädrar. På kroppens långsidor sitter det även sidfjädrar.

Längst bak på fågelns stjärten som

består av stjärtpennorna, sp, de kan vara korta, långa, smala, breda, spetsiga eller trubbiga. Även mellan stjärtpennornas spolar bildas det hålrum som måste täckas, där sitter de övre- och undre stjärttäckarna, öst samt ust.

Nyfikenhet

Ofta finner man en fjäder ute i naturen och ibland en hel hög med fjädrar och dun där en rovfågel har plockat av dessa från sitt byte.

När man står där i skogen med fjädern i handen vill man gärna veta från vilken art den kommer och vart på fågelns den har suttit, men mer om det i nästa nummer av Fåglar i Leksand.

*"Fjädrar i utveckling" hos en kull hornuggleungar (Asio otus)
Foto: Bengt Lundberg/N*

Större hackspett (*Dendrocopos major*)

Foto: Lennart Mathiasson/N

Året vid Limsjön

Staffan Müller

Vi närmar oss raskt den mörka årstiden och det börjar bli dags att summera ännu ett år vid Limsjön.

Länge, mycket länge kommer vi att minnas 1998 som en mycket regning sommar.

Vårvintern vid Limsjön bjöd på en hel del spännande fågel. **Salskraken** återkom även i år. Tyvärr stannade den inte över sommaren utan försvann till skillnad mot i fjol redan i juni. Däremot översomrade liksom då **gråhakedoppingen**. I år var det som mest två individer i juli. Olyckligtvis var de sannolikt av samma kön, eftersom diverse stridigheter mellan de två kunde beses. I slutet av september är fortfarande ett exemplar kvar.

Skäggdoppingen hade också ett bra år vid Limsjön och inte mindre än 6 par har fått fram ungar under året.

Gåslycka

För dykanderna blev året ganska gott. Minst 5 kullar av **vigg** har funnits i sjön medan **knipan** varit talrik som vanligt (ca 8 kullar).

Grågässen har också haft en god säsong. Av 6 påbörjade häckningar, lyckades hela 5 och sammanlagt 18 ungar kom på vingar. **Kanadagåsen** fick ut 3 kullar, dvs endast 1 känd häckning misslyckades.

Knölsvanen byggde precis som 1997 på 3 platser i Limsjön. Till skillnad från föregående år, häckade i år ett par uppe i norra Limsjön vid de nygrävda dam-

marna där. Alla paren misslyckades även i år. 1997 fick alla paren ut sina ungar ur äggen, men dunungarna dog i tidig ålder, eventuellt beroende på ett parasitangrepp. I år sågs inga försommarungar alls. Däremot har ett av paren skridit till ny häckning under juli. Den 8 augusti kläcktes 3 ungar som ännu sent i september tycks må riktigt bra!

Doppingexpert

Av övriga fågelobservationer under våren, kan nämnas **rödspov** som fanns i Limsjön under närmare 3 veckor i maj och juni, samt **strandkata**, **småspov och brushane**. 5 hanar och ungefär lika många honor fanns i sjön hela sommaren. Sannolikt häckade något par.

Rörhönan låg i sjön under hela juni månad, men någon häckning kunde aldrig konstateras. Det samma gäller för **smådopping** som sjön utanför Statoil från sent i maj fram till midsommar. Nicklas Fällström, något av en doppingexpert från Hornborgasjön, uppger att häckning sannolikt har pågått.

Unga strandängar

Strandängarna som ännu är relativt unga, blott 3 år, blev detta år det mest intressanta området i Limsjön.

Hela **6 rödbenor** hävdade revir hela sommaren. Åtminstone 4 av paren fick fram ungar!

Gulärlor och ängspiärlarka häckade också i ängen.

De vackra **ängsnycklarna**, en fukt-älskande orkidée, har också koloniserat strandängen och under den andra veckan i juli lyste det vinrött från strandängen vid Norsbro.

Rar art vid grishägnen

Året clou vid Limsjön var de 2 revirhävdande och under hela säsongen spelande **dubbelbeckasinerna**. Minst en hane satt under hela försommaren strax intill grishägnen norr om Lyckatornet, medan sannolikt 2 hanar sjöng från ett område i strandängen intill den gamla ängsladan.

Den **bruna kärrhökshanen** byggde som vanligt bo i vassruggen intill riksvägen, men lika traditionsenligt misslyckades häckningen.

Vattenrallen som varit tyst hela sommaren, avslöjade ändå sin närvaro, genom att visa upp sina ungar under ringmärkningsmornarna i augusti och september.

Enligt obekräftade uppgifter har också **rördrommen** tutat från vassen vid två tillfällen. Bl.a under natten till Kristi himmelfärdsdag.

Pilgrimsfalken har på grund av utebliven utplantering på Leksandsbröd, inte visat sig så flitigt som tidigare år. Dock har ett par lyckade jakter på skrattmåsar rapporterats.

Ett **kattugglepar** fick ungar i Highlandhagen vid Lima.

Sommarregnet påverkar inte våtmark-

ens fåglar så mycket, men det betyder så mycket mer för de landbaserade arterna.

Skrattmåsen ökar

Ringmärkningen pågår, när detta skrivs, som allra bäst och det märks på bl.a mesarna att de haft små och fåtaliga kullar under detta året.

Bättre tycks det ha gått för **skrattmåsen**. Populationen i Limsjön uppskattas numera till närmare 2000 par.

Enbart på revlarna häckade mer än 1000 par!

Under föregående år uppskattade Peter Fältman reproduktionen till ca 200 ungfåglar, medan årets "revelkoloni" hyste närmare 600 flygfärdiga ungar.

Ringmärkningen som rapporteras separat senare, kan i år berätta om ovanligt rik förekomst av **blåhake**.

Vi får hoppas att den goda starten på fågelhösten vid Limsjön, följs upp med många fina observationer av **blå kärrhök och vinterhämling**.

Åtminstone rovfågeln och ugglorna torde bli vanliga obsar under de kommande månaderna. Det finns otroligt mycket **skogslämmel** längs Limsjöns stränder.

Låt oss nu hoppas på en snörik vinter. I så fall kommer 1999 att bli ett uggleår vi sent kommer att glömma!

Spelande dubbelbeckasin (*Gallinago media*)

Foto: Tero Niemi

Lifvet och foglarna

Under denna rubrik kommer vi i en artikelserie att presentera några kortare berättelser om tankar, minnen och möten med fåglar. Först ut är Gullbritt Hammarbäck. Redaktionen hoppas att fler skickar in sina berättelser och upplevelser om fåglar.

Morgonpromenad i Lugnet en tidig julimorgon. Klart och fint väder. Solen har varit uppe en stund och det börjar bli riktigt varmt och skönt.

Ett trummande bryter tystnaden och jag ser på långt håll den stora hackspetten. Mitt på en tallstam sitter den och hackar.

Men det är något konstigt med hackandet. Inte så hårt och snabbt som det brukar vara. Mera som en gammal trött trumslagare som börjar få kramp i armen.

Hack-Hack-Hack. Inte hack-hack-hackhack!! Konstigt. Jag smyger närmre. Den är verkligen stor. Tur att jag har kameran med mig.

Det här blir något att visa för förståsigpåarna! En sån stor hackspett. Försiktigt hukar jag bakom en buske och lyfter kameran till ögat.

Just som jag skall trycka av flyger fågelskrället sin väg. Jag förbannar min otur och säger några väl valda ord när jag upptäcker att jag blivit grundlurad! Hackspetten är inte en hackspett.

Det är en helt vanlig skata! Som satt mitt på en tallstam och hackade!

Med skatans hänfulla skrattande ringande i öronen går jag med rodnande kinder vidare på min morgonpromenad.

Rackarns fågel! Den måste ha fått pippi!!

Redaktionen vill på detta sätt passa på att tacka Gullbritt för artiklarna.

Skata (*Pica pica*)

Foto: Åke W. Engman/N

Kom ihåg!

Filmafton med Ingemar Lind/N
12 november 1998

Se bifogad annons

C2 – En återvändare

Lars Nilsson

Sommaren börjar så sakta övergå i höst och det är dags att summera årets frisläppande av falkungar i Dalarna och andra intressanta iakttagelser, tecken som visar att något är på gång. Vi är nu inne på det femte året sedan starten 1994 och sammanlagt har totalt 43 falkar givits möjlighet att få ett nytt liv i Dalarnas bergsbranter.

Tyvärr så får man räkna med att dödligheten ligger på ca 50-60% under första levnadsåret, så förhoppningsvis har i alla fall ca 20 falkar nått och kommer att nå köns mogen ålder tills nästa år.

Detta betyder att vi nästkommande år kan förvänta oss många observationer av falk och med stor sannolikhet också en häckning. Målet är satt till minst en häckning före år 2000.

I södra Sverige kunde man i år konstatera sammanlagt 29 häckningar mot 24 året innan. Tyvärr på grund av det myckna regnandet och ett kraftigt blås väder den 21 juni slogs 8 häckningar ut.

Detta visar ändå på att ökningen totalt sett håller sig på ca 20% per år. Till nästa år får falkparen göra nya försök och förhoppningsvis kommer även flera par till häckning.

Det är väl att förmoda att utbredningen är så stor att det idag även finns häckande falkpar som man inte vet om. I Norrland har man idag ett 35-tal häckande falk och förmodligen är mörkertalet där ännu större än i södra Sverige.

Dalatsatsning

De sista två åren har vi fått hjälp ifrån Sifferbo och Borlänge för att klara av

frisläppandet av de falkar vi fått oss tilldelade.

Detta beroende på att falkstammen i södra Sverige har fått fäste och man vill därför satsa den återstående produktivitet som finns kvar hos avelsfalkarna med att bygga upp en livskraftig stam här i Dalarna och mellersta Sverige för att därigenom på sikt knyta ihop populationen i Norrland med den i de södra delarna av landet.

Spännande vår

Inför årets säsong fick vi hjälp av ornitologer i hela Dalarna för att i sin kommun bevaka presumtiva bergsbranter, vilket resulterade i många rapporter om möjlig pilgrimsfalk. Några häckningar kunde tyvärr inte konstateras.

Vi får hoppas att vi får hjälp även kommande år och vi vill samtidigt passa på att tacka alla ni som rapporterat i år. Nästa vår blir det mycket intressant att spana i bergen då vi nästan fördubblade antalet frisläppta falkar i och med utsättningen 1997, då sammanlagt 14 st släpptes.

Dalarna fick i år totalt 9 falkar från falkcentralen, 6 honor och 3 hanar, jämt

Pollux, den återvändande pilgrimsfalken (Falco peregrinus) Foto: Bogdan Persson

fördelade på 3 utsättningar i Borlänge, Sifferbo och Leksand. Det som blev en specialare i år var Bror Wallboms initiativ, att med hjälp av flyg transporterera upp falkarna till Dalarna.

PEAB sponsrade och på så vis fick ju falkarna även möjlighet att se flytt sträckningen inför höstens resa söderut. Falkarna tackar PEAB för den angenäma resan som genomfördes i deras rätta element.

Årets falkar har för övrigt klarat sig fint och det är första året sedan starten som

vi inte har drabbats av några dödsfall.

Det som får betecknas som årets höjdpunkt och kanske den viktigaste iakttagelsen att projekt Pilgrimsfalk i Dalarna håller på att lyfta var avläsningen av falkhanen C2 som vi släppte från Leksandbröd 1996.

Återbesök

Han återvänder som 2-åring till Dalarna och har setts runt bergen i Gagnef och Borlänge. Undertecknad hade den

stora äran att få läsa av ringen intill hacking lådan i Borlänge den 11 juli på ca hundra meters avstånd (med tub).

Svåravläst ring

Glädjen var som ni förstår obeskrivlig i detta ögonblick. Jag fick tre chanser under fyra timmar att tyda ringen och till sist lyckades det. Att läsa av en ring är mycket svårt eftersom ringen oftast är dold då falken sitter ner, därför måste man vänta tills den gör en gymnastisk övning eller sträcker på sig.

Gissa om det kändes skönt att få återse än gammal kompis efter två år och få ett kvitto på att det fungerar med att frisläppa falkar även här i Dalarna.

C2 har fortsättningsvis under hela reseterande sommaren uppehållit sig runt bergen. Han kan förmodas hävda revir och det som nu fattas är en lämplig hona för att en häckning skall bli av.

Tiggeri

Det skulle därför bli intressant att fortsättningsvis under sommaren följa hans uppträdande gentemot sina yngre släktingar som frisläpptes i år.

C2 visade dock föga intresse, men däremot har en av årets frisläppta honor skrikit högljutt när han dykt upp intill

lådan.

Detta kan tydas som att hon tigger mat eller möjligen försöker fria till honom.

Vad vi kunnat iaktta så har C2 inte tagit någon mat ur hacking lådan utan har vant sig vid att äta färsk nyfångad mås eller kaja. Detta är ytterligare ett gott tecken på att hans tid som hackingfalk är förbi och han är en vild stark pilgrimsfalk som klarar sig på egen hand och har tagit sin uppgift på allvar att föra sin art vidare.

Förutsättningar

Förhoppningsvis kommer C2 att lyckas eftersom han idag har bättre förutsättningar än vad hans förfäder hade för snart 40 år sedan, då den svenska stammen slogs ut av bl.a. miljögifter.

Vad vi idag kan se är att gifterna som spreds på 50-talet sakta klingar av och att även vi människor börjat förstå att det är ett tecken på rikedom att utöka den biologiska mångfalden i naturen.

Alla djur har en funktion och ett värde för att den biologiskt betingade livscykeln skall fungera och utvecklas på bästa sätt. Det är kanske vi människor som måste tänka till och bli naturligare i vårt sätt att förhålla oss till det livsrum vi delar med andra.

Rapportera in dina observationer av pilgrimsfalkar till:

Lasse Nilsson	0247- 333 92
Bogdan Persson	0247- 154 76
Bror Wallbom	0243- 304 05

Fågelobservationer i Leksands kommun 1997

Conny Land

Uppgifterna i denna rapport är baserade på fågelrapporter som inkommer till undertecknad.

Presentationen är ett urval av de observationer som rapporterats. Uppgifterna kan vara behäftade med enstaka fel.

Lommar-änder

Sammanlagt rapporterades om fyra lyckade **storlomshäckningar**. Två **storlommar** observerades vintertid, 1 ex. vid Fornbybanken, Siljansnäs 28.11 (Anders Hans) och 1 ex 23.12 i Insjön (Bogdan Persson). En par **smålom** genomförde en lyckad häckning i östra Leksand (Sören Stenberg).

Åtta **svarthakedoppingar** noterades 26.4-19.5. En **gråhakedopping** sågs i Limsjön 8.5. Två till tre **storskarvar** sågs i Byrviken dels i maj dels i oktober. Inga rapporterades från vattholmsskären. För fjärde året i rad sågs en **svart stork** på olika våtmarksområden i Siljansnäs. Storken sågs första gången 29.4, därefter enstaka observationer fram till slutet av juli. **Sångsvanen** genomförde en lyckad häckning i Lundbjörkstjärn för tredje året i rad. **Bläsgås**. 1 ex. Hjulbäck 21.12 (Anders Hans). **Spetsbergsgås**. 1 ex. Västannorsåkrarna 15.10 (Bogdan Persson). En hane **gravand** uppehöll sig i Limsjön 22.5-25.5, två hanar och en hona på samma lokal 29.5 (Anders Hans, Lars Hansson).

Ett par **årta** och två par **Brunand**

häckade i Limsjön (Staffan Muller). 1 ex. **Bergand**, i Olsnäsviden 24.10 (Anders Hans, Lars Hansson). På samma lokal sågs fyra **sjöorrar** 27.4 (Anders Hans) och i andra halvan av april noterades fem olika **salskrakar** i Olsnäsviden och Limåviken.

Rovfåglar-sumphöns

En **havsörn** sågs vid Dragsångarna 4.1 (Bror och Britta Wallbom) och en annan vid Limsjön 11.5 (Bogdan Persson, Åke Tidigs). Fyra häckningar av **fiskgjuse** och två häckningar av **duvhök** har inrapporterats (Sören Stenberg) medans endast fyra häckningar av **ormvråk** upptäckts. Mer än tjugo **kungsörnar** besökte vår åtel under vintern (Bogdan Persson). Sjutton par **tornfalk** har genomfört häckningar i holk, sexton par på hygge och ett par i kulturlandskapet (Gunnar Lind). En **pilgrimsfalk** noterades i Limsjön 4.6 och sedan hela sommaren (Conny Land, Staffan Muller m.fl.).

En **vaktel** och en **kornknarr** hördes Sätra ängar, Insjön 13.6 respektive 21.6 (Mats Knutsson). En annan **vaktel** hördes spela vid Sjöbotten 3.8 (Åke Tidigs).

Småfläckig sumphöna sjöng i Lim-

Göktyta (*Jynx torquilla*)

Foto: Bengt Lundberg/N

sjön 18.6 (Anders Hans.). En **rörhöna** översomrade i Limsjön.

Vadare-trutar

Sex **strandkator** noterades under våren. **Myrsnäppa**, 2 - 6 ex. vid Limsjön 23-30.5 (Lars Hansson, Anders Hans, Yngve Johansson). **Dvärgbeckasin**, 1 ex Limsjön 30.9 (Janne o Gunnel Söderström Sth fk). Två **rödspovar** sågs under våren (Bogdan Persson och Conny Land). Två par **rödbena** häckade i Limsjön (Staffan Muller). Två **roskarlar** upptäcktes, en vid Fornbybanken 7.5 och en annan vid Limsjön 11.5. I Limsjön rastade ett par **smalnäbbad simsnäppa** 29-30.5. **Dvärgmåås**, 3 ex. 2K + 3 ex. ad. fanns vid Limsjön 25.4 -juli, försök till

häckning (Bogdan Persson). Enstaka **silltrutar** har inrapporterats.

Duvor-hackspettar

Av den lilla **turkduvekolonin** i Djura återstår bara en eller högst två duvor (P Folke Nyholm), Åke Tidigs rapporterar dock om 4-5 turkduvor från närliggande Rältagården vid Sjöbotten. En **hökuggla** har rapporterats från Sörskogberg 26.4 (Henry Polack o Mats Knutsson). Inte mindre än femton par **slaguggla** har häckat i våra uppsatta holkar detta år

(Gunnar Lind). **Lappuggla** har rapporterats från fem lokaler i kommunen, en trolig häckning (Mikael Sandström). **Jorduggla**, 1 ex. Limsjön 15-18.5. Åtminstone tre par **göktyta** har häckat i kommunen. **Gråspett** har rapporterats från tio lokaler, Dalsberget, Björken i Sil-

jansnäs, N. Rälta, Björbergshällan, Siljansvägen, Finnbo, Lindbodarna, Kägelberget, Djursjön-Skinnaråsen och sängbergsvägskälet. Detta måste vara rekord!

Gröngöling. 1 häckning, Yxbodarna. Sju **mindre hackspett** är rapporterade, därav en trolig häckning häckning. **Tre-tåig hackspett** har setts vid Kägelberget, Våtängarna, Tällberg och Fändriksbo. I Torrberg häckade ett par (Sören Stenberg).

Tättingar

Backsvala häckade med 214 par fördelade på 7 kolonier (Bogdan Persson). 15.5 hördes en **Näktergal** sjunga i s, Hjulbäck (Anders Hans). Fem sjungande **gräshoppsångare** noterades kring midsommartid. Vid Limsjön ringmärktes

en juv. **höksångare** 16.8. **Lavskrika**, 2 ex Jonheden, n. Rälta, oktober (Ola Gärdback gm F. Nyholm) och 2 ex, Gräsberget 1.3 (Anders Hans.) **Nötkråka**, 2 ex. Lindbodarna 11.6 (Bogdan Persson). **Svartkråkan** i Djura samhäckade med vanlig kråka, två ungar blev resultatet (Folke Nyholm). **Bändelkorsnäbb** uppträdde på fågelbord i n. Rälta strax före jul (Lennart Gärdback gm F. Nyholm.) Slutligen **ortolansparv** som setts på två lokaler i kommunen, Sjöbotten och Hjulbäck.

Jag vill tacka alla som inkommit med rapporter samtidigt som jag vill understryka hur viktigt det är att Ni fortsätter rapportera era iakttagelser.

Lavskrika (*Perisoreus infaustus*)

Foto: Sören Stenberg

Fågelklubbens storholksprojekt 1988 - 1998

Gunnar Lind

Stora holkar har funnits länge i Leksandsskogarna och redan på 1950-talet hade förf. tillsammans med D.I. Hedberg och J-E. Petters in- emot 300 ex utplacerade.

Huvudparten var uppsatta för knipor och mindre ugglor men även slaguggleholkar ingick i serien.

I området omkring Rälta och Sjöbotten hade P.F. Nyholm åtskilliga uggleholkar och i SV delen av kommunen hade N.Pers satt upp holkar. Dessutom fanns ett antal storholkar uppsatta av andra personer.

I slutet av 1970-talet fick vi ca 40 AMS holkar som S. Stenberg och jag hängde upp. Det var mycket stora trälådor och en del av dem fungerar faktiskt fortfarande.

Då större delen av ovannämnda holkar börjat förfalla kom S. Stenberg, i slutet av 1980-talet, med ett förslag att fågelklubben skulle sätta upp en serie storholkar. Förslaget antogs och i en hast snickrades ett antal holkar, jag tror det var ca 30 ex, som sattes upp till säsongen 1988.

Mer än 200 holkar

Det blev genast några häckningar i dessa holkar så arbetet fortsatte och mot mitten av 1990-talet hade vi över 200 holkar utplacerade.

I början satte vi holkarna dels på hyggen dels inne i skog och i skogsdungar. Vi såg dock mycket snart att

holkar uppsatta på ensamstående träd ute på hyggen föredrogs av fåglarna och sedan har huvuddelen av holkarna hängts upp på öppna hyggen.

B. Persson har sedan kompletterat hyggesholkarna med 26 holkar uppsatta på ängslador i anslutning till jordbruksmark i olika delar av kommunen. Hittills har endast en häckning skett i dessa holkar.

Inventeringsgrupper

Från början var holkserien helt inriktad på tornfalk men ganska snart visade det sig att holkarna även passade utmärkt för slaguggla.

Holkserien delades upp på sex inventeringsgrupper, oftast bestående av två personer, som skulle kontrollera holkarna två gånger på våren, första gången i slutet av april och andra gången i månadsskiftet maj - juni. Äggantalet skulle räknas och vid en senare kontroll antalet flygga ungar.

Alla kontrollanter har emellertid inte fullföljt programmet och således har alla äggkullar inte räknats.

Mellan åren 1988 - 1998 har 169

Tornfalk (*Falco tinnunculus*) Foto:
Bogdan Persson

häckningar av tornfalk och 111 slagugglehäckningar kontrollerats i holkarna. Dessutom har även häckning av hökuggla och storskrake konstaterats.

Tornfalk

Tornfalkarna har i medeltal under åren lagt 4,7 ägg / kull, vilket är baserat på 127 kullar där äggantalet är känt. Variationen mellan åren har varit 3,7 - 5,8 ägg / kull, vilket speglar födotillgången och då i synnerhet smågnagare.

Av de totalt 169 kullarna har 34 övergivits eller blivit förstörda av någon anledning. I flera fall har mård konstaterats vara orsaken till misslyckandet.

Av de misslyckade häckningarna har alla förstörts eller övergivits på äggstadiet.

Efter det att äggen kläckts har ingen kull försvunnit. Tornfalkarna lyckas all-

tid mycket bra med att föda upp ungarna och i stort sett når alla framkläckta ungar flygg ålder.

De 169 häckningarna har resulterat i 614 flygga ungar. Räknat per lyckad häckning blir det ett snitt på 4,55 ungar / kull. Om man i stället räknar per påbörjad häckning blir det 3,63 ungar / kull.

Slaguggla

Slagugglorna har inte kontrollerats lika ingående som tornfalken.

I början var det flera inventerare som hade stor respekt för uggorna och de vågade inte kontrollera äggantalet och därför har vi endast data från 35 av 111 kullar.

De 35 kullarna har innehållit totalt 98 ägg vilket blir 2,8 ägg / kull i genomsnitt. Snittvärdet under olika år har varierat mellan 1,8 och 4,0 ägg / kull.

Slaguggla (Strix uralensis)

Slagugglorna har inte misslyckats med häckningen i lika stor utsträckning som tornfalken. Endast åtta häckningar har spolierats och i flertalet fall beror det på predation av mård.

Totala antalet flygga ungar genom åren är 240, plus två kullar som ej blivit kontrollerade. Genomsnittsvärdet blir då 2,2 flygga ungar / kull.

Holktrogen

Alla tornfalk och slaguggleungar har ringmärkts och även ett 30-tal slagugglehonorer har försetts med ring.

Det är mycket intressant att "följa" dessa honor och se hur de alternerar mellan olika häckningsplatser.

En del håller troget till i samma holk år efter år medan andra byter boplats ofta, några varje år.

Flertalet håller emellertid till inom ett

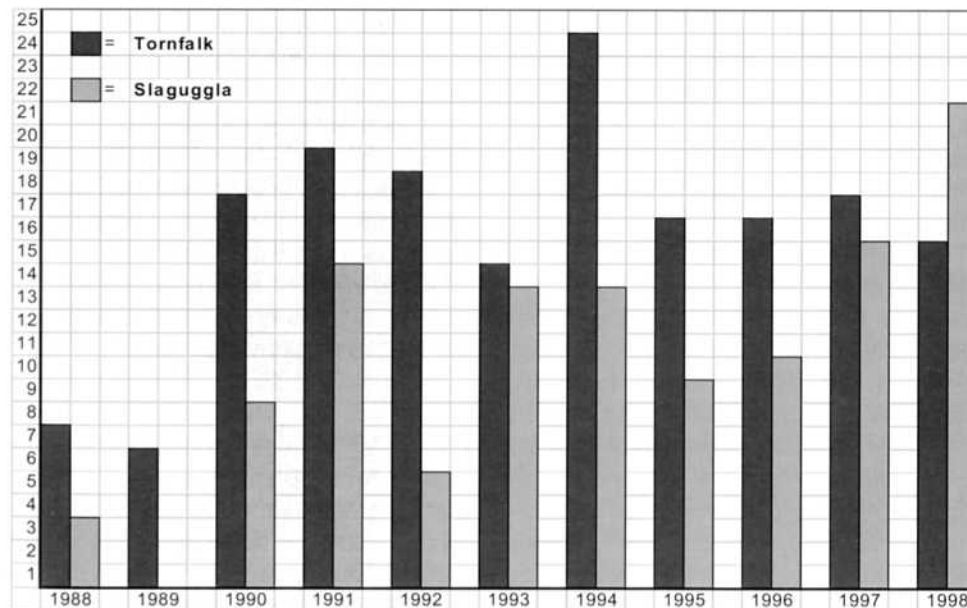
begränsat område och flyttar mellan närbelägna holkar, ofta endast något hundratal meter upp till några km.

Dyster framtid

Trots att holkprojektet varit lyckat ser framtiden ganska dystert ut, speciellt för tornfalken.

De stora öppna hyggena håller på att beskogas och när ungsbogen blivit 2 - 3 meter hög attraheras falkarna inte längre av hygget. De vill ha stora öppna ytor och nutidens mindre hyggen med många kvarstående träd och trädgångar är inte lika attraktiva.

Dessutom är holkbeståndet nu ganska nergånget varför vi måste sätta upp ett stort antal nya holkar på nya lokaler. Sedan är det bara att hoppas att tornfalkarna godtar de nya alternativen.

Antalet häckningar under olika år

Karlsöarna- Sveriges fågelberg

Petrus Tengnér

Några kilometer utanför den gotländska västkusten reser sig två branta klippor upp ur havet. Det är stora och Lilla Karlsö, kvarlämnade efter att under årtusenden bearbetats av havets vågor. Berget består av kalksten, innehållande mycket fossil.

Båda öarna består av branta klippor, en av förutsättningarna som gör dem så unika i vår svenska natur, Sveriges, och Östersjöns enda egentiga fågelberg.

Stora Karlsö

Vi börjar med Stora Karlsö. Ön, som är naturreservat, ägs av Karlsö Jakt- och Djurskyddsförening, som håller i skötsel av ön och guidning av besökarna.

Under försommaren är det som intressantast att göra ett besök här.

Klipporna är fyllda av tusentals häckande alkor – de arter som häckar här är sillgrissla och tordmule. Trafiken mellan boplatserna och havet är intensiv och lukten av träck är stark, åtminstone vid närmare besök.

Det är inte tillåtet att röra sig fritt på ön utan en guidad tur leder till de intressantaste platserna. Vandrarhem finns, och övernattare får röra sig på egen hand.

Ön är till största delen täckt av enbuskar och andra mindre träd, där ett rikt fågelliv finns. Läget i havet gör att en mängd arter kan ses. Totalt har närmare 250 arter noterats på ön. Regelbundna häckare är ca 55 arter. Förutom de tusentals alkorna häckar stora mängder trutar. Lundsångare har även häckat på ön.

Den botaniskt intresserade åker inte heller förgäves ut till Stora Karlsö. Försommarens orkidéprakt, med bl.a "Adam och Eva" och Sankt Persnycklar är magnifik. För övrigt kan nämnas vår-odonis, karlsösallat och hjorttunga.

Lilla Karlsö

Över till den mindre av de båda öarna, "Lillön", som ligger närmare den gotländska kusten och reser sig 66 meter över havsytan. Naturskyddsföreningen står som ägare av denna ö, som också är naturreservat.

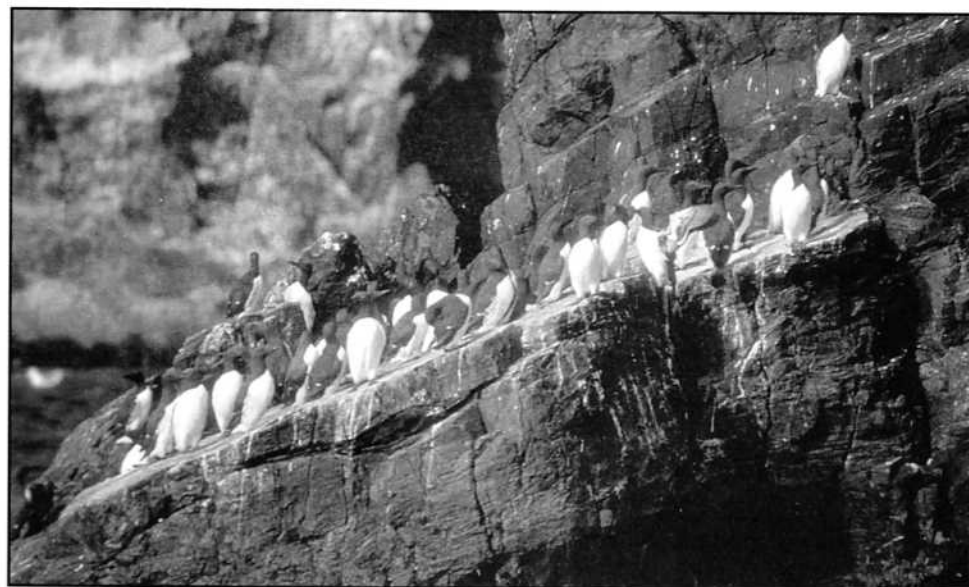
Hit tar man sig i en liten fiskebåt från det idylliska fiskeläget Djupvik.

I klippstupen häckar i stort sett samma arter som på Storön, men i övrigt skiljer sig öarna från varandra.

Lillön har nämligen en lång tradition av bete. Den säregna fårrasen Gutefåret har här sin ursprungliga stam.

På 50-talet räddades de 9 sista exemplaren och fick Lilla Karlsö som hemvist. Sedan har denna ras, med ett osedvanligt brett genmaterial (som hindrar inavel) spritts över Gotland och Sverige.

Fårens bete har här skapat ett landskap fritt från träd och buskar förutom de träd i rasbranterna som människan försöker rädda. Storön har också haft betesgång

Sillgrisslor (Uria aalge)

Foto: Anders Hans

en gång i tiden men har nu vuxit igen med buskar. På platån, ett 60-tal meter över havet förflyttas man i tankarna gärna till Runde, det norska fågelberg som fågelklubben har besökt ett par gånger.

Orkidéerna är inte lika vanliga här som på grannön, men istället återfinns växtarter som gynnas av hårt bete.

Förutom grisslor och tordmular häckar här en stor koloni storskarvar, Gotlands största gråtrutpopulation, och dessutom ett 100-tal par av skärpiplärka.

Det stora hoppet

Har man tur så kan man få uppleva det stora hoppet – då det är dags för de tre veckor gamla sillgrissleungarna att hoppa de 30-40 meter rakt ner på den steniga stranden, och sedan simma ut på öppet hav där papporna väntar. Tack vare det mjuka skelettet klarar de fallet.

Denna händelse brukar inträffa runt den 10:e juli.

En liten myr på södra delen av ön hyser en del änder och en skrattnäskoloni.

Rara arter

Har man nu tagit sig till Gotland så kan man också passa på att skåda på huvudön. Särskilt den södra delen av Gotland besöks av många rara arter då speciellt vid sydliga – ostliga vindar.

Jag kan själv under denna vår (jag arbetar i Visby) nämna kornsparv, vaktel, flodsångare och aftonfalk. För Att inte tala om de arter som jag missat, eller vad sägs om rosenstare, svarthuvad mås, dvärgörn, dammsnäppa m.fl. Men det går ju inte att vara överallt, hela tiden.

Ett besök på Gotland rekommenderas varmt. Med hjälp av "Fågellokalerna i Sverige" hittar man till de främsta lokalerna.

5 Frågor

Staffan Lind

Fråga 1 EN ROVFÅGEL

- 5 p. Fågeln har spetsiga vingar, strimmig undersida och äter bl.a insekter.
- 4 p. Ungfågeln saknar de röda "byxorna".
- 3 p. Det är en snabb fågel som flyger ikapp tornseglare när den jagar.
- 2 p. En liten falk som äter trollsländor.
- 1 p. De första fyra bokstäverna i namnet är samma som ett barrträd.

Fråga 2 EN FÅGELFAMILJ

- 5 p. De är snäppet större än småfåglar, äter maskar, insekter och bär.
- 4 p. Det finns sex arter i Sverige varav fem finns i Leksand.
- 3 p. Fåglarnas färger är huvudsakligen svart, grått och brunt.
- 2 p. En av arterna kallas snöskata och äter gärna röda vinbär.
- 1 p. Namnen börjar t.ex på kol-, tal- och björk.

Fråga 3 EN VANLIG SMÅFÅGEL

- 5 p. Hannens huvud och rygg är helsvart på sommaren.
- 4 p. Samlas i stora flockar på höstarna, övergumpen är vit.
- 3 p. Arten bräker nästan som en grönfink.
- 2 p. Bröstatet är orangefärgat.
- 1 p. Det är ingen dalfink utan en...!

Fråga 4 ETT BRA HJÄLPMEDEL

- 5 p. Vyerna vidgas när man äntrar detta.
- 4 p. Ornitologer står ofta i dessa byggnader.
- 3 p. Man kommer högre och ser längre, står mest runt fågelsjöar.
- 2 p. Det finns fyra sådana runt Limsjön.
- 1 p. Ett torn där man står och tittar på t.ex änder.

Fråga 5 ETT BETEENDE

- 5 p. Ett fåtal rovfåglar gör detta under jakten.
- 4 p. Även andra arter gör det korta stunder, görs endast i luften.
- 3 p. Påminner mycket om en helekopter.
- 2 p. Fiskgjuse, fjällvråk och tornfalk är mest kända för det.
- 1 p. Att stå stilla i luften.

Svaren finner Du på sidan 29

Lokaler Uthyres!

Vad kan vara bättre än att ha sitt möte eller sin bildvisning nere i fågelklubbens nya fina lokaler vid Norsbro?

Med Naturen runt ena hörnet och centrum runt det andra ligger Norsbro ypperligt för dessa ändamål.

Eller varför inte en trevlig övernattning i det vackra Gryssenområdet, där Leksands fågelklubb tillsammans med Dalarnas Ornitologiska Förening inköpt en skogskoja uppdelad i två rum där det är plats för fyra personer i varje rum. Allt detta i pärlugglans revir (antagligen i vargens också).

Som Ni ser, är hyran av våra lokaler dessutom löjligt låga.

Klubblokalen vid Norsbro:

Helghyra (lördag-söndag):
300 kr.

Heldagshyra (+ 6 tim):
200 kr.

Halvdagshyra (- 6 tim):
100 kr.

Bokning:

Anders Hans
0247- 233 34
070- 630 21 59

Gryssenstugan:

Veckohyra:
180 kr/ person.

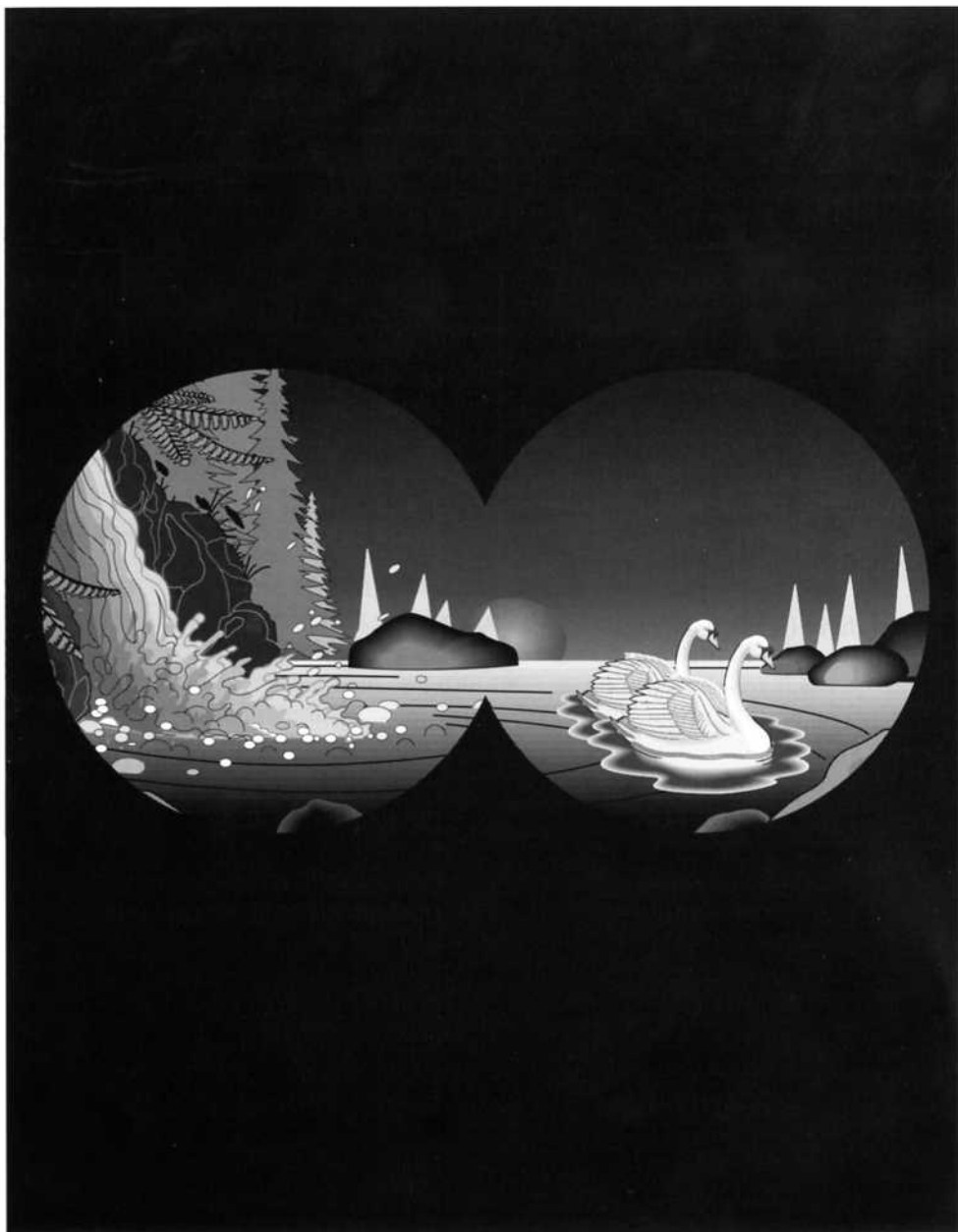
Övernattning:
30 kr/ person.

Bokning:

Sven Lyrsell
0247- 109 03

All betalning sker via fågelklubbens postgiro: 438 26-34. Gärna i förskott. Kom ihåg att notera på inbet. kortet vilket arrangemang betalningen gäller för.

Alla priser inkluderar moms.

Svanar i kikare (Cygnus olor?)

Grafik: M Ingman

Skådarens hjälpmedel- Optik

Anders Hans

Näst efter fågelboken (som vi ju behandlade i förra numret) är kikaren den viktigaste detaljen i fågelskådarens utrustning. De flesta skaffar sig dessutom en tubkikare som komplement till handkikaren.

Handkikaren är dock viktigare, tycker jag. Detta därför att den dels är mycket mer användbar p.g.a sin storlek och vikt. Men också för att handkikaren är mycket lättare att ta med sig på promenader, resor o.s.v. än tubkikaren. Skall man spana av t. ex. en fågelsjö är tubkikaren dock ett tacksamt komplement.

När man skall köpa "kikare" eller "tub" bör man först tänka efter hur mycket pengar man är beredd att lägga ut. Vill man ha absolut det bästa får man vara beredd på att kikaren kostar runt 10.000 kr och tuben 15.000 kr för tub, okular och stativ. Om man nu inte är en hängiven hårdskådare finns det ingen anledning att köpa en sådan dyr utrustning. Det finns faktiskt mycket prisvärda kikare får långt under 10.000 kr.

En bra tumregel är att "Priset på utrustningen skall följa intresset." Man kan då dela in kikarna i tre grupper:

1. Allmänt naturintresserad

Kikaren kostar under tusenlappen och har ungefär en förstoring på 6-8 gånger. Tubkikaren kostar under 4000:- inkl. okularet som ger en förstoring mellan 20 och 30 ggr.

Speciellt i gryning och skymning kan kikaren släppa in otillräckligt med ljus.

Ofta ger kikaren liten eller ingen vidvinkel. Detta medför att om man tittar på en fågel kan det kännas som att man tittar genom ett rör. När man tittar i kikarens utkant blir skärpan ofta sämre. Använder man kikaren till att titta på båtar och älgar lika mycket som fåglar är denna prisgrupp ändå ett prisvärt alternativ.

Bristol och Vixen, är några av märkena i denna kategori.

2. Fågelintresserad

Kikaren kostar mellan 1500 kr och upp till 3000 kr. Här hittar man kikare med förstoringar mellan 7 och 10 ggr. Förstoringen är något bättre, men storleken på linserna som släpper in ljuset är i minsta laget. Detta märks vid tidiga morgnar och vid dålig sikt. Även i denna prisklass kan man antyda en skärpförsämring i synfältets utkant. Kvaliteten är ändå tillräckligt bra att man kan ha stor nytta och glädje av kikaren i flera år.

Tubkikaren kostar mellan 4.000 kr och 8.000 kr inkl. okular och stativ. Dessa tubar håller en hög standard och ger en tillfredsställande kvalitet för lång tid framåt. Många erfarna ornitologer nöjer sig med en tub i denna prisklass.

Swift, Zenith och Kowa är några märken.

Swarovski 10x42

Foto: Mats Oscarsson

3. Fågeltokig

Endast det bästa är gott nog. Kikaren kostar över 6.000 kr och tuben över 10.000 kr. Kikaren har förstoring mellan 7 och 12 ggr. Frontlinsen är stor och släpper därför in mycket ljus. Dessa kikare uppfattas som ljusstarkare än ögat. Är det skumt ute, så klarnar bilden faktiskt om man tittar i kikaren. Mycket bra vidvinkel med bibehållen skärpa hela vägen ut ur synfältet. Dessa kikare väger dessutom mycket. Runt ett kilo faktiskt. Det finns t.o.m. kikare som väger över 1,2 kg!

Tubarnas linser är ofta flouritbehandlade, vilket ger en skarpare bild när man tittar. Detta märks speciellt vid dåliga ljusförhållanden.

Swarovski, Zeiss och Leica är några av märkena ur den dyraste prisgruppen.

När det gäller okular till tubkikarna, räcker det i ett första läge med att köpa ett vidvinkelobjektiv som förstorar runt 30 ggr. Det är endast till de riktigt dyra tubarna som det är idé att köpa ett zoomokular (20- 60 ggr). Detta för att kvalitén tyvärr aldrig motsvarar priset hos de billigare märkena.

Stativ till tuben måste man ha. Man skall här aldrig snåla med att köpa ett billigt stativ. Tuben blir nämligen precis så bra som kvalitén på stativet. Det finns inget som är så irriterande att titta i en tub som darrar så fort det blåser lite. Eller när det är lite kallt ute och lederna har kärvat ihop så det inte går att vrida

på tuben i sidled. Du får flytta hela stativet istället!

Planerar Du på att köpa kikare eller tub? Kontakta gärna Naturbokhandeln på Öland eller Naturcentret på Getterön. De ha massor av kikare i olika prisklasser, och framför allt. De vet vad de pratar om!

Detta är helt mina egna tankegångar

om vad man bör tänka på när man skall köpa kikare och tub. Det är klart att alla vill ha det bästa. Men tyvärr är det ändå plånboken som styr i slutändan.

Ingen människa blir en sämre fågel-skådare för att man inte har det dyraste som går att få tag på. Kom ihåg att det är inte kikaren som skådar. Det är Du själv.

Tubkikare på rad i öknen vid Eilat, Israel.

Foto: Bogdan Persson

Svaren från sid. 24: 1. Lärkfalk 2. Trastar 3. Bergfink 4. Fågeltorn 5. Ryttla

Hasselmus (Muscardinus avellanarius)

Foto: Bengt Lundberg/N

Kallelse till Årsmöte!

Ärenden enligt stadgarna. Årsberättelse i bild.
Samling i klubblokalen vid Norsbro **onsdagen den 10 februari 1999**.
Fotofrågesport efter mötet.
Fikat kostar 20 kr.

Du går väl på månadsträffarna?

Första helgfria torsdagen i varje månad träffas vi i klubblokalen. Vi har frågesporter, bildvisningar, minikurser, resereportage, kvällsexkursioner m.m. Vid inomhusaktiviteterna finns även fika att köpa för 20 kr.

Leksands fågelklubb

Styrelsen

Ordförande
Anders Hans

Sekreterare
Margareta Wiman

Kassör
Göte Bergkvist

Ledamot
Bogdan Persson

Ledamot
Conny Land

Projektansvariga

Projekt Pilgrimsfalk
Lasse Nilsson 0247- 333 92

Projekt Berguv
Henry Pollack 0247- 409 64

Projekt Lom
Conny Land 0247- 225 45

Projekt Slaguggla/ Tornfalk
Gunnar Lind 0247- 348 66

Backsvaleinventering
Bogdan Persson 0247- 154 76

Ringmärkning Limsjön
Inga-Lill P. Andersson 0241- 512 82

Örutfodring
Bogdan Persson 0247- 154 76

Öinventering, Siljan
Thomas Henriksson 0247- 227 57

Rapportmottagare
Conny Land
Gassarvet
793 70 SILJANSNÄS
0247- 225 45

Dalarnas Ornitologiska Förening

Medlemskap kostar 90 kr/år och då ingår "Fåglar i Dalarna" som utkommer 4 ggr/år.
Avgiften sätts in på pg: 85 46 63-2, c/o Yngve Elwing, Orsagatan 9, 784 65 Borlänge.

Kontaktman för DOF:

Svend Svarrer 0243- 411 61